

СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДІ ЯК УМОВА ПРАВИЛЬНОГО ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ

ресурс] // Сетевое объединение методистов: в помощь учителю: [сайт] – М., 2003. – Режим доступа <http://som.fio.ru/Resources/Berman/2003/01/proectprogram.htm>.

9. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. / С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова. – М.: “Азъ”, 1993. – 955 с.

10. Паламарчук В.Ф. Школа учит мыслить: [пособие для учителей] / В.Ф. Паламарчук. – М.: Просвещение, 1979. – 144 с.

11. Педагогика и психология высшей школы: [учеб. пособие]. – Ростов н/Д: Феникс, 2002. – 544 с.

12. Политехнический словарь /Редкол.: А.Ю. Ишлинский (гл. ред.) и др. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Советская энциклопедия, 1989. – 656 с.

13. Попова В.Р. Формирование проективных умений студентов педагогического вуза на основе алгоритмического подхода: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук: спец. 13.00.08 “Теория и методика

профессионального образования (педагогические науки)” / В.Р. Попова. – Омск, 2007. – 24 с.

14. Словарь по профориентации и психологической поддержке. [Электронный ресурс]. – Режим доступа до журналу www.terms.com.ua.

15. Суртаева Н.Н. Проектирование педагогических технологий в профессиональной подготовке учителя (на примере естественно-научных дисциплин): автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. “Общая педагогика, история педагогики и образования” / Н.Н. Суртаева. – М., 1995. – 40 с.

16. Тлумачний словник-мінімум української мови: Близько 9 тисяч слів. 3-є вид., випр. і доповнене. / Уклали Л.О. Ващенко, О.М. Єфімов. – К.: Довіра, 2006. – 607 с.

17. Энциклопедия профессионального образования: В 3-х т. / Под ред. С.Я. Батышева. – М., АПО. 1998. – 568 с, ил., Т. 2.

18. Яковлева Н.О. Проектирование как педагогический феномен / Н.О. Яковлева // Педагогика. – 2002. – №6. – С. 8 – 14.

Стаття надійшла до редакції 20.12.2008

УДК 37.048.4-053

Світлана Чернета, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри загальноосвітніх дисциплін та профорієнтації
Волинського національного університету
імені Лесі Українки

СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДІ ЯК УМОВА ПРАВИЛЬНОГО ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ

У статті розкриваються соціально-педагогічні аспекти системи професійної орієнтації учнів на факультетах довузівської підготовки молоді та характеризуються основні принципи вибору професії.

Ключові слова: професійна орієнтація, учні, вибір професії.

Постановка проблеми. Соціально-економічні зміни, що мають місце в умовах переходу до ринкових відносин, вимагають нових підходів у соціалізації особистості школяра. Дедалі гострішою стає залежність місця держави в цивілізованому світі від її можливостей у створенні умов для вільного самовизначення громадян, набуття ними доступних знань і професійної майстерності, самореалізації в тій галузі, де найповніше можна проявити свої обдарування. Успішне вирішення цієї проблеми в основному залежить від позитивних результатів у соціалізації особистості майбутнього працівника на всіх етапах його шкільного життя. На цьому наголошується в Національній доктрині

розвитку освіти, Законі України “Про загальну середню освіту”, Концепції державної системи професійної орієнтації населення [1, 141].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На даному етапі активізуються профорієнтаційні заходи школи, її служб та профорієнтаційна робота на факультетах довузівської підготовки молоді. Проблеми професійної роботи в Україні в різні періоди розглядалися багатьма дослідниками С. Клімовим, І. Назімовим, В. Симоненком, Б. Федорішиним, В. Ярошенком та іншими. Ними розроблялися і перевірялися на практиці різні аспекти даної проблеми в умовах соціалістичної планової економіки радянської держави. Розроблені ними положення були переглянуті та

СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДІ ЯК УМОВА ПРАВИЛЬНОГО ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ

узгоджені з сучасними умовами. Проблема довузівської підготовки досліджується в роботах Є.А. Климова [2, 121], С.Н. Чистякової [4, 45], А.Д. Сазонова [3, 78], Є.М. Павлютенков [5, 118] та інших.

Професійна орієнтація являє собою систему соціально-економічних та методико-фізіологічних заходів, спрямованих на забезпечення активного, мобільного і свідомого професійного самовизначення та трудового становлення особистості з урахуванням своїх можливостей та індивідуальних особливостей і кон'юнктури ринку праці для повноцінної самореалізації в професійній діяльності [4, 56]. Свідомий вибір професії виступає показником сформованості професійного самовизначення. В основі правильного професійного самовизначення лежить протиріччя між прагненням молодшої людини до самостійності і неготовністю школяра до здійснення обґрунтованого вибору професії.

Поява різноманітних видів довузівської підготовки вимагає їх вивчення та дослідження, а також виявлення їх впливу на вибір професії, на ефективність майбутньої професійної діяльності. Основним завданням довузівської підготовки – не тільки допомогти абітурієнту підготуватися до вступних іспитів або співбесіди та вступити до вищого навчального закладу, але й зробити усвідомлений вибір професії.

Мета даної роботи – охарактеризувати систему та визначити принципи профорієнтаційної роботи на факультетах довузівської підготовки молоді.

Виклад основного матеріалу. Проблема вибору професії завжди актуальна, насамперед у сучасних умовах демократизації суспільства, зміни структури і змісту освіти та її гуманізації. Тому довузівська підготовка в різних навчальних закладах є перспективною і виступає необхідним елементом системи “загальноосвітня школа – вищий навчальний заклад”.

Розвиток системи довузівської підготовки проходить у складній економічній та соціальній ситуації, в епоху побудови нового суспільства, орієнтованого на ринкову економіку, де присутній механізм конкуренції. Нині існують такі види довузівської підготовки, як:

- навчання на факультеті довузівської підготовки;
- підготовчі курси;
- педагогічні класи;
- система “Школа – ВНЗ”;
- система “Коледж – ВНЗ”;
- центри профорієнтації;
- заняття з репетитором тощо.

Система професійної орієнтації молоді повинна включати два періоди:

1. Допрофесійний період:

А. Початковий (пропедевтичний) етап (молодші школярі). На цьому етапі відбувається знайомство дітей з найпоширенішими професіями, виховання позитивного ставлення до праці і професій, інтересу до пізнання своєї особистості, формування перших політехнічних умінь і навичок, здатності до спілкування у колективі в процесі праці.

Б. Пізнавально-пошуковий етап (учні середніх класів). Відбувається формування ціннісних орієнтацій, прагнення до самопізнання і знайомство з професіями, формування вмінь самооцінки та самоаналізу з метою визначення своєї професійної спрямованості, консультування щодо вибору профілю подальшої освіти і форм трудової підготовки. На цьому етапі відбувається вибір напряму (профілю) навчання, продовження освіти у 8 – 9 класах.

В. Базовий (визначальний) етап (старші класи). В цей період відбувається вивчення наукових основ вибору професії, класифікаційних ознак професії, вимог професії до людини, основних професійно важливих якостей, правил вибору професії, оволодіння методиками самопізнання і самооцінки, формування вміння співставляти свої можливості з конкретною професією та ринком праці, консультування стосовно вибору професії та навчального закладу, проведення професійного добору для випускників, визначення перспективного плану самовдосконалення за обраною професією (розвиток професійно необхідних якостей).

Завершення першого періоду передбачає сформованість професійних намірів і планів оволодіння професією, професійної перспективи, готовності до можливої зміни професійної спрямованості та переорієнтації на суміжні професії відповідно до індивідуальних особливостей і результатів профвідбору.

2. Професійний період:

А. Етап оволодіння професією (набуття професії). Відбувається оволодіння професійними знаннями, вміннями, навичками, адаптація до професійного навчального закладу, формування професійної мобільності, готовності до продовження освіти і самовдосконалення, розвиток професійних інтересів і професійно важливих якостей, уточнення подальшої професійної перспективи (продовження навчання, наприклад, в аспірантурі) чи трудова діяльність за набутою професією.

Б. Адаптаційний (професійна діяльність) етап.

СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДІ ЯК УМОВА ПРАВИЛЬНОГО ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ

Створюються умови для професійного зростання, повноцінної самореалізації в процесі праці, адаптація до трудового колективу, професії, свого нового соціального статусу. Успішність професійної адаптації-показник правильного вибору професії [1, 13].

Ефективність такої системи профорієнтації залежить від наступних головних чинників:

- функціонування всіх ланок цієї системи на належному науково-методичному, організаційному рівні;

- наявності підготовлених кадрів для цієї роботи, особливо на рівні школи та професійних навчальних закладів;

- існування необхідного науково-методичного забезпечення та техніко-медичного обладнання, яке дозволяє здійснювати всебічний аналіз професійно важливих показників особистості і на цій основі давати кваліфіковану профконсультаційну допомогу, забезпечувати потрібний профвідбір та профдобір;

- наявність тісної координації зусиль усіх ланок, покликаних вести цю роботу.

Отже, аналізуючи систему професійної орієнтації, зазначене вище вказує на те, що робота, яка проводиться на факультеті довузівської підготовки молоді відповідає першому періоду.

Розглядаючи питання профорієнтації учнів, Л. Кондратєва відзначає, що “одночасний розвиток пізнавальних і професійних інтересів є принципово важливим моментом, оскільки в психології інтерес все більше розглядається не як відособлене, незалежне утворення, а – як одна з найважливіших характеристик цілісності особи, що визначає її відносини і дії” [3, 24].

Психологи Л. Виготський, О. Леонтєв, А. Петровський, С. Рубінштейн обґрунтували найважливішу закономірність: розвиток особи відбувається в діяльності, причому лише в тій діяльності, яка насичена елементами творчості і викликає у людини позитивне відношення до даного виду праці. Будь-яка діяльність, у тому числі і трудова, представляє процес взаємодії індивіда з дійсністю, в якому і відбувається становлення його як особи. Відношення індивіда до трудової діяльності – це не просто психофізіологічне, але і соціальне явище, чому соціологи приділяють виключно велику увагу. На їх думку, відношення людини до праці обумовлене трьома головними чинниками: 1) соціально-економічним; 2) технологічним або функціональним (можливість розвитку сутнісних творчих здібностей у даної особи в конкретному виді діяльності); 3) психолого-педагогічним (трудова

спрямованістю, змістом і інтенсивністю мотивів, інтересів, схильностей, здібностей, світоглядом, вольовими і іншими сторонами психічної, структури особи).

Оскільки об’єктом діяльності профорієнтації є процес професійного самовизначення людини, важливо в першу чергу сформулювати групу принципів, якими керуються (або повинні керуватися) дівчата і хлопці, вибираючи собі професію і місце в соціальній структурі суспільства.

Принцип свідомості у виборі професії виражається в прагненні задовольнити своїм вибором не тільки особові потреби в трудовій діяльності, але і принести якомога більше користі суспільству. Усвідомлення необхідності вибору в першу чергу тих професій, які потрібні, народному господарству, в даний момент найбільшою мірою, служить одним з показників розвиненості свідомості особи.

Принцип відповідності вибраній професії інтересам, схильностям, здібностям особи і одночасно потребам суспільства в цілому (району, регіону) в кадрах необхідних професій виражає зв’язок особового і суспільного аспектів вибору професії. По аналогії з відомою думкою не можна жити в суспільстві і бути вільним від суспільства – можна також сказати: не можна вибирати професію, виходячи тільки з власних інтересів і не зважаючи на інтереси суспільства. Порушення принципу відповідності потреб особі і суспільства приводить до незбалансованості в професійній структурі кадрів.

Принцип активності у виборі професії характеризує тип діяльності особи в процесі професійного самовизначення. Професію треба активно шукати самому. У цьому велику роль покликані зіграти: порада батьків і їх професійний досвід, пошук і читання (по професії, що цікавить) літератури, участь в роботі гуртків технічної творчості, робота під час практики і багато що інше.

Виходячи з цього в процесі формування в учнів готовності до вибору професії необхідно звертати увагу на такі індивідуальні особливості. Перш за все – це інтереси, нахили учнів. Професійні інтереси відрізняються конкретністю і цілеспрямованістю. Це інтерес до тієї професії, яку обирає для себе учень. Розвиток та формування професійних інтересів безпосередньо пов’язані з пізнавальними інтересами. Це інтереси, які спрямовані на оволодіння знаннями з професії, розуміння її суті, оволодіння не тільки практичними, але і теоретичними основами даної професії. Чим сильніше виражений

ГЕНЕЗА ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ: УКРАЇНСЬКИЙ АСПЕКТ

професійний інтерес, тим глибша потреба в оволодінні знаннями з конкретної професії.

Висновки. Підсумовуючи викладене вище, можна зробити висновок про те, що профорієнтаційна робота, яка проводиться на факультеті довузівської підготовки молоді покликана:

- допомогти слухачам визначитися з майбутньою спеціальністю;
- довести, що професійно-технічні спеціальності можуть бути так само успішні, як і престижна вища освіта;
- показати нерозривний зв'язок між бажаною професією й необхідною освітою;
- розкрити тенденції розвитку ринку праці в різних регіонах України;
- описати специфіку різних спеціальностей;
- виправити негативний імідж "непрестижних" спеціальностей;
- надати користувачам необхідну контактну інформацію державних і недержавних організацій, що займаються питаннями профорієнтації й працевлаштування.

Незадовільний стан профорієнтації у державі, необхідність посилення й удосконалення змісту профорієнтації з учнівською молоддю, зокрема з тією її частиною, яка навчається на факультетах довузівської підготовки молоді, зумовлюють необхідність подальшого дослідження проблеми соціально-педагогічних основ вибору професії старшокласниками.

1. Барабаш Ю.Г. Психолого-педагогічні основи вибору професії: посібник / Ю.Г. Барабаш, Р.О. Позінкевич. – Луцьк, 2001. – 167 с.
2. Климов Е.А. Как выбирать профессию / Е.А. Климов. – М., 1990. – С. 121.
3. Профессиональная ориентация учащихся / под ред. А.Д. Сазонова. – М., 1988.
4. Чистякова С.Н. Профессиональная ориентация школьников: организация и управление / С.Н. Чистякова. – М., 1987.
5. Павлютенков Е.М. Управление профессиональной ориентацией в общеобразовательной школе / Е.М. Павлютенков. – Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 1990.

Стаття надійшла до редакції 27.02.2009

УДК 371.14:37.03

Ольга Стребна, завідувач науково-методичної лабораторії початкового навчання
Південноукраїнського регіонального інституту
післядипломної освіти педагогічних кадрів,
м. Херсон

ГЕНЕЗА ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ: УКРАЇНСЬКИЙ АСПЕКТ

У статті проаналізовано внесок видатних українських діячів культури, літератури та вчених-педагогів у становлення громадянського виховання. Наголошується на тісному зв'язку національного і громадянського виховання у поглядах та концепціях визначних письменників, громадських діячів, політиків, педагогів-мислителів.

Ключові слова: громадянське виховання, педагог, поет.

Постановка проблеми. За останні роки проблема громадянського виховання виокремилася в одну з найважливіших і найперспективніших у педагогічній науці. Зумовлено це насамперед тим, що ціннісні трансформації в соціумній культурі, ментальності, цілеспрямований розвиток демократичних інституцій потребують істотних змін світогляду і самоусвідомлення кожного громадянина.

Формування засад громадянської свідомості і суспільства може бути ефективним лише за

умови активної ролі шкільної освіти в процесі становлення сучасної гуманної та освіченої особистості, світогляд якої базується на принципах громадянського виховання. Українська школа ХХІ століття покликана сприяти формуванню у дітей громадянської свідомості, громадянської позиції, цінностей культури українського народу, вміння самостійно вчитися та критично мислити, здатності особистості до самопізнання і самореалізації. Цю ж тезу проводить академік О. Сухомлинська у своїй статті "Громадянське виховання: спадщина і